

Geachte aanwezigen,

Een dankwoord ter gelegenheid van onze installatie is een uitstekend moment om met u te delen hoe wij ons op ons rechterschap op Curaçao hebben voorbereid.

Vanaf het moment dat wij wisten dat we rechter mochten worden op Curacao zijn wij begonnen met nadenken over wat onze rol als rechter is binnen de Curaçaose gemeenschap; over hoe wij deze rol gaan invullen? Het zijn van rechter is voor ons niet nieuw. Rechter zijn op Curaçao is wel nieuw voor ons! Wij zijn ons daarom onder meer gaan verdiepen in de geschiedenis van de rechtspleging op Curaçao, onder meer aan de hand van het boek van Bastiaan van der Velden, "Ik lach met Grotius en alle die prullen van boeken". Een prachtig boek dat de rechtsgeschiedenis van Curaçao door de eeuwen heen uitvoerig en kleurrijk beschrijft. Ik wil dat kort met u delen en zal u daarom in vogelvlucht door de geschiedenis meenemen en enkele van onze observaties met u delen.

De rechtsgeschiedenis van Curaçao begint bij de Caiquetio Indianen, die vele eeuwen op Curaçao hebben geleefd. Zij hadden geen gecodificeerd rechtssysteem, maar hun muurtekeningen dienden vermoedelijk wel om hun eigendommen vast te leggen. Deze Caiquetios maakten deel uit van de overkoepelende Arawak-taalgemeenschap ("complex Chieftdom"). En waar mensen samenleven ontstaan er conflicten. Soms werden die opgelost door een lokale leider, maar soms werden er door verschillende stammen nieuwe eenheden gevormd om zo conflicten op te lossen. Er was in dit systeem dus geen formele rechtspraak, maar zeker wel een systeem van conflictoplossing.

In de tijd van Columbus en de overzeese ontdekkingen, strijken de Spanjaarden in 1499 op Curaçao neer. We zien voor het eerst dat bevoegdheden en verplichtingen in dit geval van de van veroveraars worden vastgelegd met het doel om de nieuw veroverde gebieden onder controle te brengen. Een wilde tijd waarin met harde hand werd opgetreden. Meer dan eens werd de gouverneur ingezet, soms zelfs als hoogste rechtsmacht (*justitia major*), om over alle civiele en criminele zaken te beslissen en waarbij het hem vrij stond lijfstraffen uit te delen. Hier is dus veel meer sprake van rechtspraak als machtsmiddel, dan als effectief middel tot geschillenbeslechting.

Het wordt er niet veel beter op als de Hollanders in 1634 de kans zien om met 180 matrozen en 250 soldaten de Sint Annabaai binnen te varen en de bezetting van Curaçao over te nemen. Deze periode waarin de West Indische Compagnie (WIC) regeert, kenmerkt zich door ernstige tekortkomingen in de rechtspraak. Van een scheiding van machten was geen sprake. De raad van Curaçao was verantwoordelijk voor bestuur, wetgeving en rechtspraak. De directeur van de raad sloot leden van de raad op in de gevangenis als ze hem niet bevielen. Juridische kennis ontbrak en er werden verschillende middelen gebruikt om een ontkennende verdachte te laten spreken, bijvoorbeeld de pijnbank als het ging om kapitale delicten. Volstreekte willekeur dus. Hetzelfde geldt voor het toepasselijk recht. Zo moest de raad recht spreken naar “recht en billijkheid” zonder onderscheid des persoons. Echter de wijze waarop hieraan uitvoering wordt gegeven, brengt met zich dat hiervan weinig overblijft. Zo brachten lokale verordeningen mee dat er toch verschillend werd gestraft, bijvoorbeeld voor het te hard rijden op een paard. Daarvoor kreeg een blanke een boete, maar zwarten strenge geseling.

Naast de WIC-ambtenaren bestond de bevolking ook uit joden en slaven. Omdat zij geen lid waren van de protestantse kerk mochten zij niet deelnemen aan het bestuur. Joden hadden nog wel de mogelijkheid om een eigen juridisch kader in stand te houden en waar nodig geschillen via de raad te laten beslechten. Voor slaven gold dat niet. Zij hadden geen rechtsbekwaamheid en konden zelf geen rechtszaak beginnen. Gewelddsmisdrijven tegen slaven leverde hoogstens een onrechtmatige daad op tegenover de eigenaar.

In deze chaos aan rechtspleging werd er ook nog gebruik gemaakt van brua-rituelen, zowel om de rechter te beïnvloeden – bijvoorbeeld door een chuchubi pretu in de rechtzaal los te laten – als om zelf conflicten op te lossen. Zo werden burenruzies beslecht door een po, een zak en een fles rum voor de deur uit te stallen om daarmee de buurvrouw te intimideren.

Binnen het in de praktijk niet optimaal functionerende WIC-systeem, ontstaat er blijkbaar een behoefte aan alternatieve rechtspraktijken, al dan niet geschikt om tot geschillenbeslechting te komen.

Na de opheffing van de WIC en twee periodes van Engelse besturen, neemt Nederland in 1816 het bestuur over. Jaren na de slavenopstand onder leiding van Tula, wordt uiteindelijk de slavernij afgeschaft. Het regeringsreglement wordt ingevoerd en het burgerlijk recht en strafwetgeving wordt ingevoerd naar Nederlands model, inclusief wetgeving over spoorwegen, dijken en rivieren; die er dus niet zijn op Curacao. Veel regels blijken ook niet te passen bij de sociale omstandigheden, zoals het feit dat veel vrouwen ongetrouwd kinderen krijgen. Door het nieuwe erfrecht moesten moeders hun kinderen ineens gaan erkennen om de erfopvolging veilig te stellen.

Het (deels) niet passen van de ingevoerde regelgeving noopt tot creativiteit bij de rechtspleging, om tot een werkend systeem te komen. Er worden een Hof van Justitie en zes kantongerechten (voor ieder eiland één) geïntroduceerd. De lekenrechtspraak wordt afgeschaft. En ten aanzien van het procesrecht wordt het Nederlands model losgelaten. Het nieuwe model is geïnspireerd op het model van de Oost-Indische Residentiegerechten, waarbij een snelle, informele procedure wordt nagestreefd. De belangrijkste kenmerken voor dit systeem – en die wijken dus af van het Nederlands systeem – zijn * korte, simpele procedures, * geen verplichte procesvertegenwoordiging, en * meer instructiemogelijkheden voor de rechter (minder lijdelijk). Het resultaat is dat de burger makkelijker toegang heeft tot de rechter, dat de conflicten minder op juridisch niveau worden uitgevochten en de dat de Antilliaanse rechter veel meer een bemiddelende rol heeft om conflicten daadwerkelijk op te lossen. Professor Loth (hoogleraar privaatrecht en voormalig raadsheer bij de HR) noemt in zijn artikel uit 1998¹, de rechter in de Antillen dan ook een *'postmoderne kadi'*, dat wil zeggen een gezaghebbende dorpsoudste die partijen op informele wijze tot elkaar brengt.

"Herkenbaarheid, toegankelijkheid en dienstbaarheid, zijn de meest in het oog springende kwaliteiten van het Antilliaanse civiele proces.", aldus Loth.

---

¹ Een eigentijds Nazi-verhaal? Over de rol van de rechter in de Antilliaanse samenleving", TAR 1998 / 3

Dit procesmodel biedt ook instrumenten voor corrigerend optreden in de publieke sfeer, zodat de Antilliaanse rechter, zowel de burgerlijke als de strafrechter, een ruime taakopvatting heeft die zich ver uitstrekt in de publieke sfeer.

Dit Antilliaanse procesmodel blijkt ook heden ten dage nog uitstekend te voldoen. In een recent interview met professor Barendrecht² (hoogleraar privaatrecht en directeur van Innovating Justice;) zegt Barendrecht:

"Het idee van twee botsende partijen met een rechter in de afstandelijke rol van scheidsrechter die alleen de procedures controleert en een eindoordeel velt, is achterhaald."

Op de vraag of de rol van de rechter dan die van een soort dorpsoudste wordt antwoordt hij:

"maar dan wel een hele moderne. Rechters zoeken met de best denkbare gesprekstechnieken naar een passende uitkomst, en dat is een oplossing die aanvaardbaar is, maar ook gebaseerd op diepgaand onderzoek en ervaring over wat werkt."

Wij willen zelfs nog een stapje verder gaan. Het karakter van de Antilliaanse rechtspleging is zijn tijd eigenlijk ver vooruit. Pas afgelopen decennia is bijvoorbeeld in Nederland een beweging binnen de rechtspraak zichtbaar die pleit voor minder procedure, naar meer oplossingsgerichte rechtspraak. Iets wat op Curaçao dus al meer dan 100 jaar gebeurt.

Samenvattend en de rechtsgeschiedenis in ogenschouw nemend durf ik wel te zeggen dat geen land, eiland of gemeenschap zonder een functie als die van een rechter kan. De geschetste ontwikkelingen onderstrepen het belang van de kernwaarden van de rechtspraak zoals onafhankelijkheid, onpartijdigheid, integriteit en professionaliteit. Uit onderzoek blijkt dat het overgrote deel van burgers dat procedeeert gewoonweg een oplossing wenst. Dat pleit dus voor een conflictoplossende benadering. Dat is precies wat ons aanspreekt! En dat is de manier waarop wij ook in onze rechtersloopbaan, in respectievelijk Amsterdam en Haarlem, ons ambt

---

² Innovatie in de rechtspraak betekent meer oplossing, minder procedure; 20 februari 2014, www.socialvraagstukken.nl

hebben willen uitoefenen. Graag willen wij ons beiden de komende tijd inzetten om een professionele, moderne (niet al te oude) dorpsoudste te zijn, die binnen de regelgeving zal bijdragen aan passende oplossingen voor conflicten in de Antilliaanse samenleving.

Dank voor uw aandacht.